AL SHARQ
STRATEGIC
RESEARCH
للأبحاث الاستراتيجية

Uzman Görüşü
DÜNYA SİYASETİ
28 MAYIS 2020

TürkAkım Projesi: Jeopolitik Etkisi ve Gelecek Potansiyeli

DIMITAR BECHEV

Kaynak: Anadolu Ajansı

[Bu yazının İngilizce orijinal versiyonu Al Sharq Forum'un web sayfasında mevcuttur.]

Özet: Özet: Rus-Türk enerji iş birliğinin kilit projesi olan TürkAkım artık faaliyette. Bu yeni doğalgaz boru hattıyla Rusya, Avrupa Birliği'ne (AB) alternatif bir ihracat rotası kurarken Türkiye de kendi bölgesinde bir enerji gücü olmaya bir adım daha yaklaşmış oldu. Fakat TürkAkım'nın pazar etkisi sınırlı olacak. Çünkü Rusya hem Türkiye'de hem de Güneydoğu Avrupa'da sert rekabetle karşı karşıya. Bölge ülkeleri ihracat kalemlerini çeşitlendirmeye yatırım yapıyor. Ekonomik zorluklar, enerji talebini azaltırken tüketicilerin üreticiler karşısındaki kozunu da güçlendiriyor. Sıvılaştırılmış doğalgaz (LNG) ithalatındaki artış ve Türkiye ve Balkanları Hazar bölgesine bağlayan Güney Doğalgaz Koridorunda yaşanan ilerleme de benzer şekilde oyunun kurallarını değiştirip bölgesel entegrasyona katkıda bulunuyor.

Vladimir Putin ve Recep Tayyip Erdoğan 8 Ocak 2020 tarihinde İstanbul'da TürkAkım adlı doğalgaz boru hattı projesinin resmi açılışını yaptı. Bulgaristan Başbakanı Boyko Borisov ile Sırbistan Cumhurbaşkanı Aleksandar Vucic de törende yer aldı. TürkAkım önemli bir başarı. Birincisi, kendilerini Libya ve Kuzeybatı Suriye'de farklı cephelerde buldukları bir zamanda Rusya ile Türkiye arasındaki ekonomik bağları güçlendiriyor. Çünkü Karadeniz'deki boru hattının Putin tarafından Aralık 2014'te teklif edilmesinden sonra bu noktaya gelinebilmesi için aşılması gereken birçok engel vardı. Dahası TürkAkım, Rus-Türk ilişkilerinin bir Rus jetinin Kasım 2015'te düşürülmesinin neden olduğu kriz sırasında askıya alınmış, daha sonra ilişkilerin Ağustos 2016'da normalleşmesinden sonra tekrar başlatılmıştı.[1] İkincisi, TürkAkım Moskova'nın jeopolitik gücüne güç katıyor çünkü Rusya, Ukrayna'yı devre dışı bırakan bir ihracat rotası daha kurmuş oluyor. Çünkü 2020 başlarından itibaren Rusya'nın güneybatı komşusu üzerinden nakledilen doğalgaz hacimleri %40'lık bir rekor düşüş yaşamıştı.[2] Sonuncu ama bir o kadar da önemli olan neden de yeni boru hattının Türkiye'yi uzun vadeli büyük bir doğalgaz tüketicisinden transit ülkeye dönüşme ve potansiyel olarak Avrasya enerji ticaretinde bir köprü olma hedefine bir adım daha yaklaştırmasıdır.

Bu rapor TürkAkım'ın Türkiye ve Güneydoğu Avrupa'daki komşuları üzerindeki siyasi ve ekonomik etkilerini inceliyor. Rapor, boru hattının Balkanlar ve Orta Avrupa'ya uzanmasının daha da gecikeceğini savunuyor. Aynı zamanda Rusya; Türkiye, Yunanistan, Bulgaristan ve diğer bazı Batı Balkan ülkesindeki pazar payını da kaybedecek. Her ne kadar COVID-19 pandemisi sonrası ekonomik düşüş sınır ötesi projeleri hiç kuşkusuz yavaşlatacak olsa da doğalgaz kaynaklarını çeşitlendirme, bölgesel düzeyde karşılıklı bağımlılığı geliştirme ve altyapıyı iyileştirme çabaları oyunun kurallarını zaten değiştiriyor.

> ***Her ne kadar COVID-19 pandemisi sonrası ekonomik düşüş sınır ötesi projeleri hiç kuşkusuz yavaşlatacak olsa da doğalgaz kaynaklarını çeşitlendirme, bölgesel düzeyde karşılıklı bağımlılığı geliştirme ve altyapıyı iyileştirme çabaları oyunun kurallarını zaten değiştiriyor***

TürkAkım Nedir?

TürkAkım Rusya'nın 2000'lerin ortalarından 2014 yılına kadar ilerlettiği bir proje olan Güney Akımı'nın tekrarı niteliğindedir. Gazprom, İtalyan ENI ve Fransız Electricité de France gibi Avrupalı büyük firmaların da ortaklığıyla Rusya Federasyonu'nun Karadeniz'deki Anapa Limanı'ndan başlayıp Bulgaristan'daki Varna'ya kadar uzanan bir boru hattı inşa etmeyi hedefliyordu. Bu hat oradan da Bulgaristan, Sırbistan ve Macaristan'dan geçerek kara üzerinden Avusturya'ya ulaşacaktı. Avrupa Komisyonu ile cari olacak kuralların çözüme kavuşturulamamasının ardından yaşanan anlaşmazlık nedeniyle Rusya projeyi geri çekmek zorunda kaldı. Brüksel ise Gazprom'un büyük bir pay alamayacağında ısrar ederek rakiplerin boru hattını kullanmasını engelledi. Mart 2014'te Kırım'ın ilhakından sonra Rus-AB ilişkilerinde yaşanan gerileme, bu orta yol formülü bulma çabalarını da sonuçsuz bıraktı. Putin Bulgaristan'ı Batı baskısı altında Güney Akımı girişiminden çekilmekle suçladı.[3]

Güney Akımı'nın fiilen donmasının ardından Rusya bir alternatif olarak Türkiye'ye yöneldi. Bunun sonucu olan TürkAkım, bahse konu bir önceki projenin hafifletilmiş versiyonudur. Şöyle ki, yıllık girdi çıktısı 31,5 milyar m³ ile Güney Akımı'nda hedeflenen kapasitesinin yarısına tekabül etmektedir. Anapa'dan Türkiye'nin kuzeybatısındaki Kırklareli ilinde bulunan Kıyıköy'e uzanan TürkAkım paralel iki hatta sahip. Hat 1, Türk pazarına yılda 15,75 milyar m³ girdi sağlayacak şekilde tasarlandı. Pratikte Türkiye'nin Batı güzergahı denen ve Ukrayna, Moldova, Romanya ve Bulgaristan'dan geçen Trans-Balkan Boru Hattı (bkz. Harita 1) ile 1988 yılından bu yana aldığı doğalgazın yönünü değiştiriyor. İkinci hat ise Balkanlar ve Orta Avrupa için planlanıyor.[4]

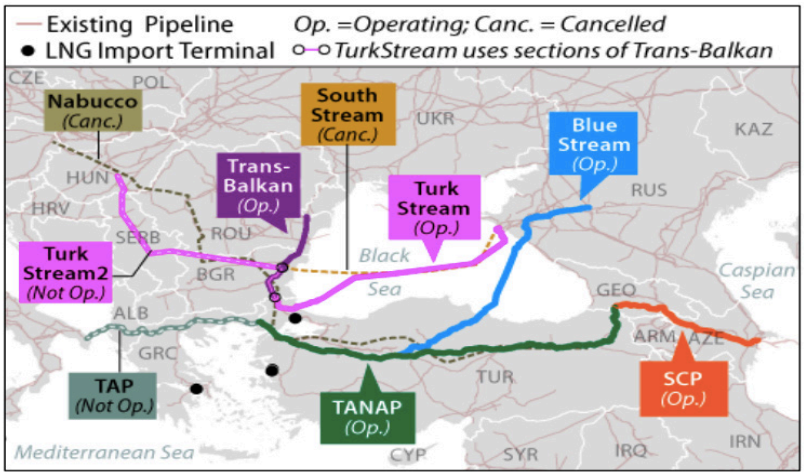

Source: Created by CRS using data from U.S. Department of State, HIS, ESRI, European Network of Transmission System Operators for Gas, Bulgartransgaz.

Harita 1: Türkiye ve Güneydoğu Avrupa'daki Boru Hatları. Kaynak: Congressional Research Service, ABD.

> ***TürkAkım Türkiye ve Rusya'ya bazı avantajlar sağlıyor. Bir kere Gazprom Türk pazarına aradaki diğer ülkeleri aşarak doğrudan erişme hedefine ulaştı. Türkiye ise Rus gazını alıp AB'ye nakledecek fiziksel kapasiteye sahip ki bu da en azından teoride Ankara'ya Avrupa ve Rusya karşısında bir koz sağlıyor***

Boru hattı halihazırda Türk-Bulgar sınırında bulunan Malkoçlar'a kadar faaliyet gösteriyor. 1 Ocak 2020 tarihinde Gazprom ayda yaklaşık 1 milyar m³ fiziki tedarikin başladığını rapor etti. Ocak ayında bunun yarısından fazlası bir kamu şirketi olan BOTAŞ ve Rus gazını Türkiye'ye ithal eden birkaç özel firmaya gitti. Geriye kalansa Bulgaristan, Yunanistan ve Kuzey Makedonya tarafından alındı. Sırbistan ve Macaristan'a henüz sevkiyat yapılamıyor çünkü Bulgaristan ve Sırbistan şebekeleri henüz birbirine bağlanmadı. Bu nedenle TürkAkım kapasitenin altında kullanılıyor. İstanbul ve Marmara bölgesine hizmet veren Hat 1 tam kapasiteyle çalışmıyor. Makalede daha sonra tartışılacağı üzere Türkiye'nin doğalgaz talebi azalıyor ve belki bu talep daha da düşecek. Bu, Rusya'nın 2005 yılında tamamladığı ve Ankara ile İç Anadolu'ya uzanan Karadeniz'deki ilk boru hattı olan Mavi Akım'dan alınan hacmi de düşürecek.

TürkAkım Türkiye ve Rusya'ya bazı avantajlar sağlıyor. Bir kere Gazprom Türk pazarına aradaki diğer ülkeleri aşarak doğrudan erişme hedefine ulaştı. Türkiye ise Rus gazını alıp AB'ye nakledecek fiziksel kapasiteye sahip ki bu da en azından teoride Ankara'ya Avrupa ve Rusya karşısında bir koz sağlıyor.

Balkan Akımı'na bir bakış

Borisov ve Vucic'in 8 Ocak günü İstanbul'da bulunması pek de beklenmedik bir şey sayılmazdı. Bulgaristan ve Sırbistan TürkAkım'ın Türk-Bulgar sınırından Avusturya'nın Başkenti Viyana'ya çok da uzak olmayan Baumgarten doğalgaz aktarma merkezine uzanacak ikinci aşamasında (Balkan Akımı olarak da biliniyor) hayati öneme sahip. TürkAkım 2/Balkan Akımı talebin geleneksel olarak güçlü olageldiği Orta Avrupa'ya ulaşmak için tasarlandı. Boru hattı benzer şekilde Rus firmasının Güneydoğu Avrupa'nın birçok noktadaki hakimiyetini de pekiştirecek. Bunlar arasında Gazprom'un neredeyse tekel tedarikçi olduğu Sırbistan ve Bulgaristan var. Bunun yanında Belgrad ve Sofya Rus projelerini bir istihdam yaratma yolu ve yerel ekonomileri açısından da yatırım aracı olarak görüyor. Mesela, işlevsiz kalan Güney Akımı konusundaki hâkim söylem, bunun büyük Avrupa devletleri ve ABD'nin baskısıyla iptal edildiğini söylüyor. Bunun sonucunda da Balkanlar zarar gördü;

transit ücretlerinin potansiyel gelirleri ile diğer ekonomik faydalardan mahrum kaldılar. Bunun aksine bu analiz doğrultusunda Batı Avrupa'daki Nordstream boru hattı gibi Rus projeleri ilerlemişti. Bu yüzden Türk/Balkan Akımı özellikle Kremlin yanlısı yorumcular tarafından kısmi telafi sağlayacak ve Rusya ile bağları yeniden tesis edecek bir fırsat olarak sıcak karşılandı.

Balkan Akımı daha başlangıç aşamasında bazı engellerle karşılaştı. Bulgar şebeke operatörü Bulgartransgaz Eylül 2019 gibi geç bir tarihte bir inşaat sözleşmesi imzaladı. Başlangıçta 1,1 milyar Euro'luk ihaleyi kazanan Suudi Arabistan öncülüğündeki Arkad Engineering konsorsiyumu ile yaşanan uzun bir hukuk savaşı işleri geciktirdi.[5] Putin, Sırbistan Cumhurbaşkanı Vucic ile Soçi'de (4 Aralık) yapılan bir toplantıda Bulgar tarafını projeyi kasıtlı olarak geciktirmekle suçladı. İstanbul'daki açılışta (8 Ocak 2020) Borisov Rus lidere 474 km uzunluğundaki kısmın Haziran'da hazır ve faal olacağının teminatını verdi. Fakat COVID-19 krizi hedeflenen tarihin ileriki bir zamana ertelenmesine neden oldu. Bulgaristan Dışişleri Bakanı Ekaterina Zaharieva, Rus Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov ile bir telefon görüşmesinde 2020 sonunu son tarih olarak önerdi.[6] Aynı zamanda Belgrad'daki yetkililer Sırbistan'daki inşaat çalışmasının tamamlandığını ve Bulgaristan kendi topraklarındaki boru hattı kısmını bitirir bitirmez Rus gazının Macaristan sınırına kadar ulaştırılabileceğini teyit etti.

Balkan Akımı söz konusu olduğunda iki ülke arasında önemli bir fark var. Sırbistan'da boru hattı Gazprom'un %51'ini, kamu şirketi Srbjagas'ın ise %49'unu kontrol ettiği bir ortak teşebbüse ait. Böyle bir düzenleme AB'nin anti tröst yasaları nedeniyle Bulgaristan'da gerçekleşemez. Bulgaristan kısmı bu yüzden şebeke operatörü Bulgartransgaz'ın mülkiyetinde. AB kuralları gereği Gazprom'un rakip firmalara karşı kapasite alımı için ihaleye girmesi gerekir. Bu yüzden Bulgar hükümeti Balkan Akımı'nın AB'nin tedarik çeşitlendirmesi üzerinden enerji güvenliğini teşvik politikalarıyla uyumlu olduğunu iddia ediyor. Bu boru hattı Yunanistan, Türkiye, İran, Irak veya diğer Orta Doğu ülkelerindeki üreticilerden gelen sıvılaştırılmış doğalgaz (LNG) gibi diğer kaynaklardan (Azerbaycan gibi) gelecek gazın taşınmasında kullanılabilir. Başbakan Borisov Bulgaristan'da bir ticari merkez kurma planlarını öne sürerek Avrupa Komisyonu'ndan fon istiyordu. Ancak bu zor bir iş. Mevcut durumda Balkan Akımı kapasite almak isteyen başka büyük gaz satıcısı olmadığından neredeyse sadece Gazprom'a kâr sağlıyor. Bunun yanında finansal riski Arkad ile sözleşme için 200 milyon Euro toplayan Bulgartransgaz üstleniyor.[7]

Değişen Gaz Piyasaları

TürkAkım Rus enerji diplomasisi için bir başarı olsa da ekonomik etkisi daha belirsiz. Türkiye ve Güneydoğu Avrupa komşularındaki doğalgaz piyasası giderek daha rekabetçi olurken Gazprom'un payı da daralıyor. Türkiye, 2018 yılında Rusya'dan 23,6 milyar m³, İran'dan 7,9 milyar m³ ve Azerbaycan'dan 7,5 milyar m³ doğalgaz ithal etti. Kalan %22,5'lik kısım ise LNG'ydi.[8] Fakat 2019'da Rusya'dan ithalat üçte bir oranından daha fazla azalarak 15,51 milyar m³ oldu.[9] Aynı durum Güneydoğu Avrupa'da da gözlemlenebilir. Yılın ilk yarısında Yunanistan Rusya'dan 2018'in aynı dönemine oranla yüzde 25 daha az ithalat yaptı.[10] Toplamda Gazprom'un Türkiye ve komşularına yaptığı arz %27'lik bir azalmayla 19,5 milyar m³'ten 14,2 milyar m³'e düştü.[11]

Rusya'nın yerel pazarlardaki hakimiyetini kaybetmesinin birçok nedeni var. Birincisi, bölgenin en büyük pazarı olan Türkiye'nin sendeleyen ekonomisi bu talebin daralmasına neden oluyor. 2019 yılında toplam ithalat 50,3 milyar m³'ten 45,2 milyar m³'e düştü. Aşağı yönlü eğilim muhtemelen 2020'de de sürecek. COVID-19 pandemisinin Türkiye ve komşularını vurduğu Mart ayından beri tüketim keskin bir düşüş yaşıyor. Mesela Türkiye Elektrik Üreticileri Derneği Nisan ayında doğalgaz ile çalışan elektrik santrallerindeki çıktının %20'lik bir düşüş yaşadığını belirtti.[12]

İkincisi, LNG oyunu değiştirecek gibi görünüyor. LNG ithalat hacmi 2018'de toplam hacmin %22'siyken 2019'da %28,3'e fırladı. Uzun vadeli bakıldığında 2013 ile 2019 arasındaki alım 6,1 milyar m³'ten 12,7 milyar m³'e yükseldi.[13] Petrol ve doğalgaz ithal eden Türk kamu şirketi BOTAŞ düşük fiyatlar nedeniyle LNG'ye yöneliyor. Cezayir Sonatrach, Qatargas ve NLNG (Nijerya) ile uzun vadeli tedarik sözleşmeleri var ama aynı zamanda ABD şirketleri dahil spot piyasasından da alım yapıyor.[14]

Türkiye LNG ithalat kapasitesine de yatırım yaptı. Son yıllarda iki adet yüzer depolama ve gazlaştırma ünitesi (FSRU) faaliyete geçti. Biri İzmir'de bulunan Aliağa'da (Aralık 2016), diğeri ise Hatay'daki Dörtyol'da kuruldu. Üçüncü FSRU'nun ise Ege'deki (Trakya Bölgesi) Saros Körfezi'nde yapılması planlanıyor.[15] Dahası, Türkiye doğalgaz depolama kapasitesini yıllık tüketiminin %20'sine kadar genişletmeyi hedefliyor. Daha basit ifadeyle BOTAŞ kış ayları gibi yoğun tüketim dönemlerinde haneler, elektrik üreticileri ve fabrikalardaki talebi karşılamak için fiyatların düşük olduğu dönemde doğalgaz satın alabilir.

TürkAkım Rus enerji diplomasisi için bir başarı olsa da ekonomik etkisi daha belirsiz. Türkiye ve Güneydoğu Avrupa komşularındaki doğalgaz piyasası giderek daha rekabetçi olurken Gazprom'un payı da daralıyor

Bu durum Gazprom'un Almanya'dan sonraki en büyük ikinci pazarı olan Türkiye'deki pazar payını kaybedeceği anlamına geliyor.

LNG diğer ülkelerde de zemin kazanıyor. 2019'un son çeyreğinde Yunanistan'a yapılan LNG ithalatı 2018'in aynı dönemine kıyasla üç katına çıkarak 1,2 milyar m³'e ulaştı. Yılın toplamında ise Yunanistan 2,8 milyar m³ LNG alırken Gazprom'dan 2,4 milyar m³ gaz aldı.[16] Yunan kamu hizmet kuruluşu DEPA, 2019 yılı itibarıyla Bulgarigaz'a LNG satıyordu.[17] Yunanistan ve Bulgaristan ayrıca ülkenin kuzeydoğu kesimindeki Alexandroupolis Limanı'nda bir FSRU projesi için iş birliği yapıyor. Ocak ayında Bulgartransgaz teşebbüsün arkasındaki Gastrade şirketinin %20'sini satın alma niyeti olduğunu doğruladı. DEPA da %20 alırken kalan hisseler Copelouzos firmasının kontrolünde.[18] ABD İsrail, Katar ve Cezayir şirketleri de projeye ilgi gösterdi.[19] Alexandroupolis'teki FSRU 5,5 milyar m³ yıllık kapasiteyle şu anda inşaat aşamasında olan Yunanistan-Bulgaristan boru ara hattı (IGB) sayesinde daha geniş bir bölgesel pazara hizmet verebilecek. İki proje de ABD'nin siyasi desteğine sahip ve konu, Donald Trump'ın Başbakan Borisov (25 Kasım 2019) ve Başbakan Kyriakos Mitsotakis (7 Ocak 2020) ile yaptığı Beyaz Saray toplantılarında tartışıldı. [20]

Üçüncüsü, Azerbaycan Türkiye ve Güneydoğu Avrupa pazarlarında Gazprom'a rakip tedarikçi olarak yükseliyor. Aralık 2019'da Trans Anadolu Boru Hattının (TANAP) son kısmının açılışı yapıldı. 2018 ortalarından beri Türk pazarına hizmet vermekte olan boru hattı şimdi Yunanistan sınırına kadar uzanıyor.[21] TANAP Hazar Denizi'ndeki Şah Deniz açık deniz sahasından 16 milyar m³ getiriyor. Bunun 10 milyar m³'ü (ithalatının yaklaşık beşte biri) Türkiye'ye giderken kalan 6 milyar m³'ünün Güneydoğu Avrupa ve daha sonra da İtalya'ya ulaşması planlanıyor. TANAP Yunan sınırında Yunanistan ve Arnavutluk'tan geçerek İtalya'nın güney şehri Apulia'daki Melendugno Terminali'nde son bulan Trans Adriyatik Boru Hattına (TAP) bağlanıyor. TAP faaliyete başladığında Hazar gazı Güneydoğu Avrupa'ya da ulaşarak çokça tartışılan Güney Gaz Koridoru'nu gerçeğe dönüştürecek. Yunan DEPA ve Bulgargaz yılda 1 milyar m³ için TANAP/TAP'ın arkasındaki Şah Deniz konsorsiyumu ile kontrat imzaladı. Bu hacim Bulgaristan'daki yıllık tüketimin yaklaşık üçte biri ve Yunanistan'ın tüketiminin çeyreğinden biraz az. Hazar gazı Arnavutluk'a ve boru ara hatları inşa edilirse Batı Balkanların geri kalanına da ulaşacak.[22]

> ***Türkiye doğalgaz depolama kapasitesini yıllık tüketiminin %20'sine kadar genişletmeyi hedefliyor. Daha basit ifadeyle BOTAŞ kış ayları gibi yoğun tüketim dönemlerinde haneler, elektrik üreticileri ve fabrikalardaki talebi karşılamak için fiyatların düşük olduğu dönemde doğalgaz satın alabilir.***

Azerbaycan zaten Türkiye pazarında büyük hacimlerde gaz satıyor. Mesela Ocak-Mart 2020'de Türkiye'ye 3,57 milyar m³ ithal etti; oysa 2019'un ilk çeyreğindeki hacim 2,6 milyar m³'tü.[23] Ankara birkaç nedenden ötürü bu sevkiyatları önemli görüyor. Enerji bağları 1990'ların başlarından itibaren tüm Türk hükümetlerinin bir önceliği olan Ankara ile Bakü arasındaki ittifakı pekiştiriyor. Ayrıca BOTAŞ'ın Şah Deniz konsorsiyumu ile olan sözleşmesi Gazprom ile imzalanan kontratların aksine bir varış noktası maddesi içermiyor. Başka bir deyişle Türkiye hukuken Azerbaycan'dan aldığı gazı başka müşterilere satabilir. Bu Türkiye'nin uzun vadede bir doğalgaz ticaret merkezi haline gelip hidrokarbon üreticileri ile enerji ithal eden ülkeler arasındaki coğrafi konumundan faydalanma hedefi açısından faydalı bir durum.

Güney Gaz Koridoru bölgesel iş birliğini de ileriye taşıyor. Doğalgazın ihtilaf kaynağı haline geldiği Doğu Akdeniz'in aksine Güneydoğu Avrupa'da gaz Türkiye ile Yunanistan ve Bulgaristan arasındaki pazar entegrasyonunun ilerlemesini sağlıyor. Balkan Akımı ve Trans Balkan Boru Hattı güneyden kuzeye gaz pompalamak için tersine de çevrilebilir ki bu hiç kuşkusuz Türk şirketlerinin yararına olur.[24]

Gelecek Potansiyeli

Rusya'nın stratejik çıkarı Türkiye'yi bir pazar olarak tutup enerji bağlarını bölgesel ve uluslararası siyasetteki gücünü arttırmak amacıyla koz olarak kullanmaktan geçiyor. Bunun aksine Türkiye kendi manevra alanını genişletip dış tedarikçilere bağımlılığını azaltmak istiyor. Aynısı, her ne kadar Sırbistan tedarik çeşitlendirmesi açısından açıkça diğerlerinin gerisinde kalsa da Balkanlardaki komşuları için de geçerli. Birlikte değerlendirildiğinde LNG ve Güney Gaz Koridoru, TürkAkım ile bazı ilerlemeler kaydeden Rusya'ya karşı bir koruma sağlıyor.

Kritik an önümüzdeki beş yılda Gazprom'un Türkiye ile imzaladığı uzun vadeli tedarik zincirlerinin yeniden müzakere edilmesi sırasında yaşanacak. Halihazırda TürkAkım'ı kullanan BOTAŞ ve dört özel firma ile yapılan 8 milyar m³ değerindeki sözleşmelerin süresi 2021 sonunda bitiyor. İthalatın yaklaşık %80'ini kapsayan büyük bir sözleşmeler serisi de 2026'da sona erecek. Bunlar arasında Azerbaycan, İran ve LNG tedarikçileriyle yapılan anlaşmalar da var.[25] Türkiye sıkı pazarlık yürüterek Rusların ve diğer ortaklarının daha iyi koşullar sunmasını isteyecek. Buna daha düşük fiyatlar (yeni bir fiyatlandırma formülü üzerinden) ve muhtemelen daha

Türkiye hukuken Azerbaycan'dan aldığı gazı başka müşterilere satabilir. Bu Türkiye'nin uzun vadede bir doğalgaz ticaret merkezi haline gelip hidrokarbon üreticileri ile enerji ithal eden ülkeler arasındaki coğrafi konumundan faydalanma hedefi açısından faydalı bir durum

önemlisi BOTAŞ'ı her yıl ilgili tedarikçiden ya belirli miktarda gaz taşımak veya bunu mali olarak telafi etmek zorunda bırakan "ya al ya öde" maddesinin kaldırılması dahil olacaktır. Spot pazarındaki düşük LNG fiyatları hiç kuşkusuz Gazprom ve daha sonra diğer firmalarla yapılacak müzakerelerde bir araç olarak kullanılacak.[26]

Kısa vadede TürkAkım projesi, sahip olduğu kapasitenin altında kullanılacak. Türkiye, sürmekte olan resesyon ve daha ucuz alternatifler nedeniyle boru hattının ilk hattını tam kapasiteyle kullanacak konumda değil. İkinci hat ise (Balkan Akımı) takvimin gerisinde kaldı. Tamamlandığında siyasi tartışmalara neden olması kaçınılmaz. Sırbistan'daki kısım, daha şimdiden AB mevzuatını üye olmak isteyen ülkelere uygulamakla görevli Brüksel destekli kuruluş Energy Community'nin eleştirilerini üzerine çekti bile.[27] ABD'nin araya girmesiyle, Nordstream 2 boru hattında olduğu gibi tartışmalar alevlenebilir.[28] Ancak Balkan Akımı faaliyete geçse bile başından itibaren tam kapasiteyle çalışması pek olası değil. Türkiye örneğinde olduğu gibi akımın istikametinde yer alan Güneydoğu ve Orta Avrupa ülkelerindeki düşen talep diğer tedarikçilerle rekabetle birlikte ekonominin kaba jeopolitik üzerindeki zaferini ilan edebilir.

Referanslar

1-Dimitar Bechev, Rival Power: Russia in Southeast Europe. Yale University Press. 2017. Chapter 5.
2- Russian gas transit down 40% in Jan-April, says Ukraine's gas transmission operator. TASS, 4 Mayıs 2020. https://tass.com/economy/1152973
3- Rival Power, Chapter 7.
4- Teknik detaylar için bkz. Julian Bowden. SE gas markets: towards integration, Oxford Institute for Energy Studies, Ekim 2019, ss. 12-17. https://www.oxfordenergy.org/wpcms/wp-content/uploads/2019/10/SE-Europe-gas-markets-towards-integration-NG-150.pdf
5- Bulgaria signs up Saudi-led group for TurkStream gas pipeline extension, Reuters, 18 Eylül 2019. https://www.reuters.com/article/us-bulgaria-gas/bulgaria-signs-up-saudi-led-group-for-turkstream-gas-pipeline-extension-idUSKBN1W31E7
6- Lavrov'un o gün Sofya'da olması planlanmıştı ama COVID-19 nedeniyle ziyaret iptal edildi. Bolgariia namerena dostroit' gazoprovod "Balkanskii potok" k koncu goda. EurAsia Daily, 28 Nisan 2020. https://eadaily.com/ru/news/2020/04/28/bolgariya-namerena-dostroit-gazoprovod-balkanskiy-potok-k-koncu-goda
7- Bulgartransgaz raises 200 mln euros for TurkStream gas pipeline, Reuters, 23 Ekim 2020. https://www.reuters.com/article/bulgaria-gas-loan/bulgartransgaz-raises-200-mln-euros-for-turkstream-gas-pipeline-idUSL5N278212
8- Total inflow to Turkish gas system down 6.33% in 2019. Daily Sabah, 5 Ocak 2020. https://www.dailysabah.com/energy/2020/01/05/total-inflow-to-turkish-gas-system-down-633-in-2019
9- Turkey cuts gas imports from Russia by 35%, Reuters, 14 Şubat 2020. https://af.reuters.com/article/commoditiesNews/idAFL8N2AE317
10- Russian gas exports to Greece in decline. Kathimerini, 8 Eylül 2019. https://www.ekathimerini.com/244294/article/ekathimerini/business/russian-gas-exports-to-greece-in-decline
11- Ekaterina Kravtsova, Russian exports to Turkey, Southeast Europe squeezed by LNG, Azeri gas, Reuters, 6 Eylül 2020. https://uk.reuters.com/article/us-lng-europe-russia-analysis/russian-exports-to-turkey-southeast-europe-squeezed-by-lng-azeri-gas-idUKKCN1VR0KI
12- Electricity demand in Turkey 'alarmingly' low: association. Hurriyet Daily News, 25 Nisan 2020. https://www.hurriyetdailynews.com/electricity-demand-in-turkey-alarmingly-low-association-154176
13- Eser Ozdil, How Turkey Benefits from Global LNG Glut, Atlantic Council, 7 Mayıs 2020 https://www.atlanticcouncil.org/blogs/turkeysource/how-turkey-benefits-from-global-lng-glut/
14- Turkey offers opportunity for US LNG. Petroleum Economist, 15 Nisan 2020. https://www.petroleum-economist.com/articles/midstream-downstream/lng/2020/turkey-offers-opportunity-for-us-lng
15- Turkey to leverage strengthened LNG infrastructure in gas trade. Daily Sabah, 22 Mart 2019. https://www.dailysabah.com/energy/2019/03/22/turkey-to-leverage-strengthened-lng-infrastructure-in-gas-trade
16- Stuart Elliott. Low LNG prices lead to major shift in Greek gas market dynamics, S&P Global Platts, 21 Nisan 2020. https://www.spglobal.com/platts/en/market-insights/latest-news/natural-gas/042120-low-lng-prices-lead-to-major-shift-in-greek-gas-market-dynamics-depa
17- Bu fiziki teslimat yerine swap anlaşmasıyla gerçekleşiyor. Burlgargaz Gazprom'dan aldığı hacimleri bir kenara bırakırken DEPA LNG kargolarını aldı. Mesela Cezayirli Sonatrach'dan alıp aynı zamanda Ruslara da ödeme yaptı.
18- Bulgaria to buy 20% state in Greek LNG terminal, Reuters, 8 Ocak 2020 https://www.reuters.com/article/us-bulgaria-greece-lng/bulgaria-to-buy-20-stake-in-greek-lng-terminal-idUSKBN1Z71JP
19- Stuart Elliot. Greece's Gastrade extends deadline for Alexandroupolis LNG capacity bids, S&P Global Platts, 25 Şubat 2020. https://www.spglobal.com/platts/en/market-insights/latest-news/natural-gas/022520-greeces-gastrade-extends-deadline-for-alexandroupolis-lng-capacity-bids
20- Todd Prince. Bulgaria, US express cooperation on Black Sea defense, energy diversification. RFE/RL, 26 Kasım 2019. https://www.rferl.org/a/bulgaria-u-s-express-cooperation-on-black-sea-defense-energy-diversification/30292186.html; Bkz. Kyriakos Mitsotakis'in 7 Ocak 2020 Atlantic Council in Washington, D.C. konuşması. https://www.c-span.org/video/?467889-1/greek-prime-minister-atlantic-council

21- Turkey and Azerbaijan mark completion of TANAP pipeline to take gas to Europe. Reuters, 30 Kasım 2019 https://www.reuters.com/article/us-turkey-energy-tanap/turkey-and-azerbaijan-mark-completion-of-tanap-pipeline-to-take-gas-to-europe-idUSKBN1Y40CP
22- TANAP ve TAP hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Ole Gunnar Austvik ve Gulmira Rzayeva. Turkey in the Geopolitics of Natural Gas, Working Paper, Mossavar-Rahmani Center for Business and Government, Harvard Kennedy School, Eylül 2016. https://www.hks.harvard.edu/sites/default/files/centers/mrcbg/files/66_final.pdf
23- Ruslan Rehimov, Azerbaycan'dan Türkiye'ye doğal gaz ihracatı arttı, Anadolu Ajansı, 15 Nisan 2020 https://www.aa.com.tr/tr/dunya/azerbaycandan-turkiyeye-dogal-gaz-ihracati-artti/1806095
24- Julian Bowden. SE Europe gas markets. op.cit
25- David O'Byrne. Commodities 2020: Turkish gas market promising further changes in 2020. S&P Global Platts, 31 Aralık 2019. https://www.spglobal.com/platts/en/market-insights/latest-news/natural-gas/123119-commodities-2020-turkish-gas-market-promising-further-changes-in-2020
26- David O'Byrne. Turkey eyes spot LNG as tool in price talks with long-term exporters. S&P Global Platts,13 Şubat 2020 https://www.spglobal.com/platts/en/market-insights/latest-news/natural-gas/021320-turkey-eyes-spot-lng-as-tool-in-price-talks-with-long-term-exporters
27- Serbia's TurkStream branch to impede competition – EU watchdog. Reuters, 7 Mart 2019. https://www.reuters.com/article/serbia-gas-turkstream/serbias-turkstream-branch-to-impede-competition-eu-watchdog-idUSL5N20U3CP
28-Aralık 2019'da ABD Kongresi Nordstream 2 ve TürkAkım projelerinde yer alan firmalara karşı yaptırım kararları geçirdi. TürkAkım fiilen tamamlandığı ve Balkan Akımı farklı bir proje sayıldığından söz konusu yaptırımların projeyi nasıl etkileyeceği belli değil. Timothy Gardner. Bill imposing sanctions on companies building Russian gas pipeline head to the White House, Reuters, 17 Aralık 2019. https://www.reuters.com/article/us-usa-defense-congress-nord-stream/bill-imposing-sanctions-on-companies-building-russian-gas-pipeline-heads-to-white-house-idUSKBN1YL2EP

YAZAR HAKKINDA

Dr. Dimitar Bechev, Al Sharq Forum uzman araştırmacılarındandır. Bechev, özellikle Rusya'nın Orta Doğu ve Kuzey Afrika'ya yönelik dış politikasına odaklanmaktadır. Harvard Üniversitesi bünyesindeki Center for European Studies'de misafir öğretim üyeliği ve Sofya merkezli bir düşünce kuruluşu olan European Policy Institute'te direktörlük yapmaktadır. Bechev daha önce European Council on Foreign Relations'ta (ECFR) da araştırmacılık yapmıştır. Avrupa Birliği (AB) Dış İlişkileri, AB Politikaları ve Türkiye, Yunanistan ve Rus Dış Politikası da dahil olmak üzere Güneydoğu Avrupa üzerine birçok yayını vardır. "Constructing South East Europe: The Politics of Balkan Regional Cooperation (2011)" kitabının yazarı ve "What Does Turkey Think (ECFR, 2011)" gibi birçok derleme kitabın da editörüdür. Akademik makaleleri Journal of Common Market Studies ve East European Politics and Societies gibi öne çıkan dergilerde yayımlanmıştır. Bechev; Foreign Policy, Al Jazeera, openDemocracy, Politico, EUObserver ve başkaca yayın organları için düzenli olarak yazılar kaleme almaktadır. Araştırma alanları Rusya'nın Orta Doğu ve Kuzey Afrika'ya yönelik dış politikası, AB Dış İlişkileri ve Güneydoğu Avrupa Politikaları üzerinedir.

AL SHARQ FORUM HAKKINDA

Al Sharq Forum, amacı; Şark bölgesi halklarının siyasal gelişimi, sosyal adalete kavuşması ve ekonomik refaha erişmesi için uzun vadeli stratejiler geliştirmek olan, bağımsız ve uluslararası bir kuruluştur. Al Sharq Forum, bu hedefini; demokratik katılım ideali, bilinçli vatandaşlık, çok taraflı diyalog, sosyal adalet ve kamu yararını gözeten araştırmaları teşvik ederek gerçekleştirmektedir.

Adres: İstanbul Vizyon Park A1 Plaza Kat:6
No.:68 34197 Bahçelievler / İstanbul / Türkiye
Telefon: +90 212 603 18 15
Faks: +90-212-603 1665
E-posta: info@sharqforum.org

research.sharqforum.org

SharqStrategic

AL SHARQ
STRATEGIC
RESEARCH
للأبحاث الاستراتيجية